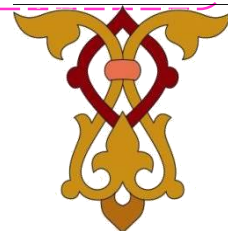

نشست علمی - پژوهشی

بررسی تطبیقی قرآن کریم و کتاب مقدس

شناسنامه نشست علمی - پژوهشی

شماره نشست: ۹

نوع نشست: عمومی

همکار: گروه علمی - تربیتی علوم قرآن و حدیث

استاد نشست: سرکار خانم دکتر سکینه آخوند

تعداد شرکت کنندگان: ۱۰۰ نفر

زمان: چهارشنبه ۱۳۹۴/۱۱/۱۴

مکان: حسینیه موسسه آموزش عالی بنت الهدی

اهم اقدامات انجام شده:

۱. هماهنگی با گروه علمی - تربیتی علوم قرآن و حدیث؛
۲. هماهنگی با استاد و دعوت از استاد جهت حضور در نشست؛
۳. سفارش طراحی و چاپ پوستر و بنرهای تبلیغاتی نشست؛
۴. اطلاع رسانی در سطح موسسه؛
۵. هماهنگی سالن برگزاری نشست از لحاظ نور، صوت، تهویه و ...؛
۶. ثبت و ضبط نشست؛
۷. پیاده سازی و ویراستاری متن سخنرانی استاد؛
۸. تهیه گزارش نشست.

میان یازده دین زنده کنونی جهان، اسلام و مسیحیت و یهودیت به سبب آسمانی و ابراهیمی بودن، برخورداری از کتاب مقدس و آموزه‌های بینشی، ارزشی و کنشی که البته در اسلام بیشتر و کامل‌تر تجلی یافته و نیز پیروان فراوان، امتیاز و برتری ویژه‌ای دارند.

این سه دین کهن و بزرگ دارای ساختاری واحد و ماهیتی الهی هستند. متون مقدسی که شالوده جهان‌بینی، ایدئولوژی و باورهای دینی بخش بزرگی از جوامع بشری امروز را تشکیل می‌دهند. این کتب به ترتیب عبارتند از «عهد قدیم»، «عهد جدید» و «قرآن». که در اینجا تلاش می‌شود در ملاحظه‌ای صادقانه، تطبیقی بین متون اصیل آنها صورت گیرد.

بر این اساس، نخست ماهیت و جایگاه قرآن و کتاب مقدس به طور جداگانه بررسی، سپس نقاط اشتراک و امتیاز آنها بازکاوی شده است. از آنجا که به اذعان همه مسلمانان و شواهد متقن دیگر، قرآن از رهگذر وحی در زمانی محدود یعنی ۲۳ سال و با یک زبان یعنی زبان عربی بر یک شخص یعنی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و بدون هیچ کم و کاست و با برخورداری از عصمت لفظی فرود آمد، بر کتاب مقدس از آن جهت که به اذعان مسیحیان و یهودیان از رهگذر الهام و نه وحی، طی زمانی طولانی یعنی ۱۵۰۰ سال، با زبان‌های متعدد، بر شمار بسیاری از اشخاص که عموماً مجهولند، الهام شد و نیز به سبب اختلاف در شمار کتاب‌های مقدس و فقدان عصمت لفظی و عدم مصونیت از تحریف، برتری کامل دارد.

در این نشست مباحث ذیل مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد:

- مقایسه ساختاری قرآن و عهدین
  - مقایسه اسنادی قرآن و عهدین
  - بررسی تطبیقی محتوای قرآن و عهدین
- شناخت کتاب مقدس

کتاب مقدس Bible، به معنای «نوشته» عنوان مجموعه‌ای از نوشته‌های کوچک و بزرگ است که مسیحیان همه آنها را و یهودیان بخشی از آنها را کتاب آسمانی خود می‌دانند.

عهدین: "عهد" در لغت به معنای میثاق یا وصیت است و در اصطلاح دینی منظور از "عهدین" دو عهد عتیق و جدید است که کتاب مقدس مسیحیان می‌باشد

عهد عتیق، مشتمل بر ۳۹ کتاب در طی قرن‌ها و به دست نویسندگان مختلف نگاشته شده است و در برگیرنده مطالب متنوعی از قبیل تاریخ، شریعت، حکمت، مناجات، شعر و پیشگویی است. بیشتر کتاب‌های این بخش به زبان عبری و اندکی از آن به زبان کلدانی نوشته شده است.

«عهد جدید»، شامل ۲۷ مجموعه متون مقدس آیین مسیحی است که شالوده هویت مسیحی و در بردارنده اصول اعتقادات آیین مسیحیت به زبان یونانی می‌باشد.

مقایسه ساختاری قرآن و عهدین

مفهوم شناسی نام کتب مقدس

«عهد قدیم» Old Testament، پیمانی است که خدا با قوم اسرائیل منعقد نموده است. در این پیمان، بنی اسرائیل باید بر شریعت الهی «بپوه» گردن نهاده و زندگی خود را بر اساس آن شکل دهد و در مقابل خداوند، آنان را قوم برگزیده خود قرار داده و تحت حمایت و عنایات خاصه خویش قرار دهد. این عهد و پیمان، ابتدا با حضرت ابراهیم علیه السلام بسته شد و سپس در زمان حضرت موسی علیه السلام تجدید و تحکیم گردیده است.

«عهد جدید» New Testament، با ظهور حضرت عیسی علیه السلام دوران عهد قدیم پیمان پایان یافته و خدا عهد دیگری با انسان بسته است. این «عهد جدید» پیمان بر سر محبت خدا و عیسی مسیح علیه السلام است. مجموعه گزارشاتی است که حدود ۲۰۰۰ سال پیش، در مورد سرگذشت عیسی مسیح علیه السلام و تعالیم او و چگونگی ترویج مسیحیت در دنیای آن روزگاران، نگاشته شده است.

«قرآن» Quran، کتاب مقدس مسلمانان جهان است و حاوی اصول بنیادین اعتقادات اسلامی و ترسیم کننده «جهان بینی» و «ایدئولوژی» دین اسلام می‌باشد. قرآن، لفظی عربی است و از ریشه «قرء» و به معنی «خواندن» می‌باشد. واژه قرآن بیش از حدود ۵۸ بار تکرار گردیده است.

۲- آشنایی با بخش‌های کتب مقدس

«عهد قدیم»، مجموعه‌ای از ۳۹ کتاب مقدس عبری است که ترسیم کننده فرهنگ کهن و اعتقادات قوم یهود می‌باشد.

تورات (فرمان یا شریعت) شامل: سفر پیدایش، سفر خروج، سفر لاویان، سفر اعداد، سفر تثنیه می‌باشد.

نبویم (کتب انبیا)

کتاب یوشع، داوران، کتاب اول و دوم سموئیل، کتاب اول و دوم پادشاهان، اشعیا، ارمیا، حزقیال و دوازده کتاب کوچک، که به خاطر حجم کم، کتب انبیای کوچک خوانده می‌شوند، یعنی هوشع، یوئیل، عاموس، عبودیا، یونس، میکاه، ناحوم، حبقوق، صفنیا، حجی، زکریا و ملاکی.

کتوبیم (مکتوبات تاریخی)

کتاب‌های اول و دوم تواریخ ایام، کتاب‌های عزرا، نحمیا، استر، روت، مزامیر، امثال سلیمان، ایوب، مراثی ارمیا، جامعه، غزل‌های سلیمان و دانیال.

«عهد جدید» مجموعه متون مقدس آیین مسیحی است که شالوده هویت مسیحی و در بردارنده اصول اعتقادات آیین مسیحیت می‌باشد. مجموعه عهد جدید شامل ۲۷ بخش می‌باشد که از چهار مجموعه تشکیل شده است: انجیل‌های چهارگانه: (انجیل‌های متی، لوقا، مرقس و یوحنا)، اعمال رسولان مسیح، نامه‌های رسولان مسیح (۲۱ نامه از رسولان مسیح به تازه مسیحیان قرن اول) و مکاشفات یوحنا.

بررسی ماهیت کتب مقدس

عهد قدیم

مجموعه کتب تورات مشتمل بر ۵ کتاب (سفر) است که در بردارنده داستان خلقت، تاریخچه پیدایش قوم بنی اسرائیل و آئین یهود، بیان ارکان شریعت یهود، ده فرمان.

مجموعه کتب کتوبیم مشتمل بر ۱۷ کتاب است که تاریخچه رشد قوم بنی اسرائیل و تکامل آئین یهود و حوادث مهم را بیان می‌کنند.

مجموعه کتب نبی‌ایم مشتمل بر ۱۷ کتاب است که تاریخچه رشد قوم بنی اسرائیل و تعامل آنان با آئین یهود، شرح حوادث مهم، بیان و تعالیم برخی باورهای اعتقادی توسط پیامبران تبلیغی در جهت تقویت و ارتقاء اعتقادات قوم یهود را بیان می‌کنند.

عهد جدید

انجیل‌های چهارگانه شامل، چهار روایت از روند زندگی، دوران تبلیغ، مواعظ و معجزات عیسی عَلَيْهِ السَّلَام می‌باشد.

اعمال رسولان مسیح، که گزارشی از روند ترویج آیین عیسوی، در قرن اول میلادی است.

نامه‌های رسولان مسیح، حاوی برداشت‌های برخی از شاگردان مسیح از تعالیم او می‌باشد که بعدها به قسمتی از شالوده مباحث کلامی، فلسفی و عرفانی دین مسیحیت تبدیل گردید.

مکاشفات یوحنا، مجموعه‌ای از پیش‌بینی‌های رمزگونه یکی از حواریون مسیح از آخرالزمان و زمان ظهور مجدد مسیح است.

قرآن

حاوی مجموعه مهمی از تعالیم الهی در موضوعات ذیل می‌باشد:

مباحث خداشناسی، اعم از اثبات وجود و بیان صفات و اسماء حسناى الهی.

راهکارهای سعادت بخش زندگی (نظام اخلاقی) و تبیین رفتارهای صحیح انسان در رابطه با خداوند، خویشتن، مردم و محیط زیست.

بیان چیستی و چگونگی عالم غیب (ماوراءالطبیعه) و سرای آخرت، مانند وجود فرشتگان، طبقات عالم هستی، وجود جن‌ها، چگونگی قیامت و بهشت و دوزخ و... .

احکام و برنامه‌های عملی انسان برای رسیدن به سعادت.

تشریح برخی از حقایق طبیعت، نظیر، جو زمین، زوجیت (نر و مادگی) گیاهان، شگفتی‌های خلقت برخی از موجودات مانند شتر، حرکت اجرام سماوی و... .

سرگذشت‌های عبرت آموزی از زندگی پیشینیان.

سفر «پیدایش» و تمام سفر «لاویان»؛ مشابه قرآن می‌باشد اما سطح آنان بسیار پایین بوده و متن مخدوشی دارند. کتب (سفرهای) «خروج» و «اعداد» و «تثنیه» و قسمت عمده‌ای از سفر «پیدایش» که کتب «سیره نگاری» و تاریخ صدر اسلام دارای «ماهیتی تاریخی - دینی» می‌باشد.

ده کتاب اولیه مجموعه کتب «کتوبیم»، ماهیتی تاریخی و روایی دارند، مانند: کتب «سیره نگاری» اسلامی. «زبور داود» مجموعه‌ای از مناجات‌های عبادی؛ مسامحتاً با «صحیفه سجادی» و یا با برخی از کتب دعایی مانند «مفاتیح الجنان» شیعیان مشابهت دارد.

«امثال سلیمان» که در حد کتب احادیث مانند «اصول کافی» یا «نهج الفصاحه» می‌باشد. کتاب «جامعه» و کتاب «غزل غزل‌ها» که قابل ارزیابی و مقایسه با متون اسلامی نیستند و وجه قداست آن نامفهوم است.

عبارات و متون وحی‌گونه کتب «نبوتیم» که مشابه کتب حدیثی اهل بیت علیهم‌السلام می‌باشد. کتب «نبوتیم» از لحاظ ماهیتی در ادامه کتب تاریخی - دینی عهد قدیم است. البته در این کتاب‌ها تعالیم الهی و اخلاقی قابل توجهی نیز بیان شده است اما این تعالیم نیز منحصر برای قوم بنی اسرائیل و مختص به زمان‌های خاصی می‌باشد و اساساً جنبه جهان شمول و فراگیری ندارند.

ماهیت عهد جدید نسبت به کتب اسلامی

اناجیل؛ تنها هم پایه کتب حدیثی و تاریخی (سیره نگاری) اسلامی است. در انجیل‌ها و دیگر بخش‌های عهد جدید، وحی مستقیم الهی تقریباً وجود ندارد، بلکه تنها سخنان عیسی از «ملکوت خدا» و اخلاق پسندیده انسانی نقل شده است و می‌توان آن را با «نهج الفصاحه» که شامل سخنان پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم می‌باشد، مقایسه نمود.

«اعمال رسولان»؛ کتب تاریخ عمومی اسلامی است.

«نامه رسولان»؛ متونی که از برخی صحابه پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم، مانند «ابن عباس» در شرح تعالیم دین به جا مانده است.

«مکاشفات یوحنا»؛ (بامسامحه) می‌توان مشابه برخی کتب احادیث مهدویت دانست.

مقایسه اسنادی قرآن و عهدین

تاریخچه عهد قدیم

متن عهد قدیم در طول بیش از ۱۰۰۰ سال نگاشته و قدیمی‌ترین متون آن مربوط به ۳۵۰ سال بعد از موسی علیه السلام می‌باشد.

تدوین بخش تورات؛ از قرن ۱۱ ق.م آغاز گردید و حدود قرن ۴ ق. م به انتها رسیده است.

بخش نبواییم؛ حدود قرن ۷ ق.م آغاز و در قرن دوم ق. م تکمیل گردیده است.

بخش کتوبیم؛ در حدود قرن ۵ ق.م آغاز و در قرن اول م پایان یافته است.

انتخاب کتاب‌ها بر اساس قداست و الوهیت آنها، ملاحظه نیازها و احتیاجات فرهنگی و دینی و ملت یهود(استر وو روت) صورت گرفته است.

تاریخچه عهد جدید

قسمت عمده عهد جدید شامل سرگذشت نهضت معنوی عیسی علیه السلام و در بردارنده سخنان و اعمال او می‌باشد.

نگارش عهد جدید سال‌ها پس از (عروج) عیسی علیه السلام آغاز گردید و به مرور شکل گرفت. در ابتدا حدیث زندگی، تعالیم و حکایت مرگ عیسی مسیح علیه السلام بین پیروان او به طور شفاهی وجود داشت. در اواسط قرن اول میلادی به تدریج به صورت دست‌نوشته‌های شخصی، مکتوب گردید. بنابراین متون عهد جدید مربوط به قرن اول میلادی یعنی حدود ۲۰۰۰ سال پیش است.

تاریخچه قرآن

دارای اصالت و ثبات هویت تاریخی است. تاریخ نزول و تدوین آن در دوران خود پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم و با نظارت قطعی ایشان صورت گرفته است. در طول تاریخ اسلام فقط یک نوع قرآن وجود داشته است نه بیشتر. آیات قرآن در طول ۲۳ سال توسط پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم از سوی خداوند به بشریت ارائه شده است.

اصالت عهد قدیم

قدمت آخرین تدوین متون مقدس عهد قدیم به حدود ۱۴ قرن بعد از پیامبر آن می‌رسد. در تدوین متن مقدس آن، انسان‌های مختلفی که وجه الهی نداشته‌اند دخالت داشته‌اند، لذا میزان تغییرات در متن آن از زمان پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم آن تا تثبیت، بسیار بوده است، حتی بارها تجدید تدوین شده است. بخش‌هایی از عهد قدیم (مثل برخی بخش‌های تورات و بخش‌هایی از نبیوم) ریشه الهی دارند اما جز بخش اندکی، کاملاً قابل استناد به وحی نیست، لذا عهد قدیم کنونی از اصالت دینی چندانی برخوردار نیست.

اصالت عهد جدید

قدمت آخرین تدوین متون مقدس عهد جدید به حدود ۳۵۰ سال بعد از پیامبر می‌رسد. در تدوین متن مقدس آن انسان‌های مختلفی که وجه الهی نداشتند، دخالت داشته‌اند، لذا میزان تغییرات در متن آن از زمان پیامبر آن تا تثبیت، بسیار بوده است. حتی زبان نگارش متن آن (لاتین) با زبان گویش پیامبر آن (عبری) مغایر است. یعنی تنها ترجمه کلام عیسی علیه السلام موجود

می‌باشد. «اب» خدای مسیحی صامت است و جزء در یک مورد بسیار جزئی (در انجیل متی)، بیانی از وحی در متن عهد جدید دیده نمی‌شود، لذا عهد جدید کنونی از اصالت دینی چندانی برخوردار نیست.

اصالت قرآن

خود قرآن بسیار تأکید دارد که ماهیتی الهی داشته و تماماً وحی آسمانی است (تحدی و هم‌اورد طلبی)، آخرین تدوین متن مقدس قرآن و پیامبر ﷺ آن فاصله چندانی نداشته است. در متن مقدس آن انسان‌ها دخالت نداشته، حتی تدوین آن با راهنمایی پیامبر ﷺ بوده است، لذا متن آن از زمان پیامبر ﷺ تغییری نکرده و تا حال ثابت مانده است. کل متن قرآن کلام الهی است و این از نوع گویش، اعجاز بیان و عظمت محتوای آن مشهود بوده و قابل اثبات می‌باشد. لذا قرآن کنونی از اصالت دینی بالایی برخوردار است.

بررسی تطبیقی محتوای قرآن و عهدین

میزان کاربردی بودن تعالیم متون مقدس

هر مکتب دارای جهان‌بینی (مجموعه‌ای از آموزه‌های هستی‌شناسانه) و ایدئولوژی و شریعت (مجموعه‌ای از تعالیم اخلاقی) است که موجب ارائه مشی صحیح برای زندگی انسان‌ها به سوی سعادت و تبیین رفتار انسان با خداوند، خویش، دیگران و محیط زیست می‌گردد.

میزان کاربردی بودن تعالیم عهد قدیم

در ده فرمان و سفرلاویان، احکامی برای یهودیان به شرح ذیل ذکر شده است:

در تورات تأکید شده که «بنی اسرائیل» تنها قوم برگزیده خداوند است و «یهوه» خدای مخصوص آنهاست. تعالیمی نیز که تورات برای آنها آورده انحصاراً تنها برای آنان ارائه شده و برای دیگر انسان‌ها مجاز نیست.

شریعت تورات بیشتر بر آیین عبادی یعنی چگونگی ارتباط بنی اسرائیل با «یهوه» و ترسیم چگونگی آن پرداخته است و به مسائل مبتلابه امروزی انسان مانند اقتصاد، حقوق مدنی، مسائل اجتماعی و... توجه چندانی ننموده است.

قسمت‌هایی از شریعت عهد قدیم که به امور اجتماعی و حتی اخلاق فردی می‌پردازد، اکثراً به صورت کلی بیان شده است و به جزئیات توجهی نکرده است. تعالیم موجود در عهد قدیم نیاز امروزه انسان را در تمام عرصه‌های رفتاریش با خداوند، خویش، دیگران و محیط زیست کاملاً تبیین نمی‌کند و زوایای بسیاری از آن ناقص و دارای خلل می‌باشد.

لذا شریعت عهد قدیم و احکام اجرایی آن اولاً مجاز برای استفاده عموم نیست و ثانیاً در بسیاری از جوامع انسانی کنونی قابل اعتماد و اجرا نمی‌باشد تا بتواند براساس آن زندگی صحیح و اثربخشی را برای نیل به سعادت طراحی نمود.

میزان کاربردی بودن تعالیم عهد جدید

شریعت عیسوی را باید ادامه شریعت موسوی دانست. در اناجیل شریعت و احکام دینی مشخصی بیان نشده است، حتی در متن آن احکامی در خصوص چگونگی عبادت خداوند، وجود ندارد. تنها در لابه‌لای نامه‌های پولس، چند عبارت وجود دارد که به احکام شریعتی شباهت دارد اما کاملاً مجمل و بدون استناد است.

میزان کاربردی بودن تعالیم قرآن

بخش وسیعی از آیات قرآن به تعلیم شریعت و تبیین نظام اخلاقی اسلامی اختصاص دارد. قرآن فراگیر، دائمی، واقع-گرایانه و گسترده است.

تصور پیروان از متون مقدس شان

یکی از ملاک‌های ارزیابی تداوم حیات کتب مقدس، باور پیروان از متون مقدس و رفتار آنان با آن است. میزان باور پیروان و ایمان آورندگان به متن مقدس و شأنیت آن ملاکی برای قابلیت اثرگذاری و جاذبه آن در جوامع انسانی می‌باشد.

الف- تصور یهودیان از عهد قدیم

بنابر حکم شورای یهود و حتی آبای کلیسا تمام عهدین وحی الهی بوده و مخصوصاً تورات تماماً نازل شده بر موسی علیه السلام است.

اعتبار رسمی کتب عهد قدیم در بین یهودیان یک امر قراردادی است که تنها برای یهودیان سنتی قابل قبول است و اکثر یهودیان کنونی به اصالت عهد قدیم با دید نقادانه‌ای می‌نگرند. تورات بین یهودیان از دیگر کتب عهد قدیم (۳۴ کتاب عبری دیگر) جایگاه بهتری دارد.

ب- تصور مسیحیان از عهد جدید

در دیدگاه مسیحیان انجیل ماهیت آسمانی ندارد و متن آن از وجهه نزولی برخوردار نیست، بلکه گزارشی از ظهور و اعمال اسطوره مانند عیسی مسیح علیه السلام به عنوان پسر خداوند در ۲۰۰۰ سال پیش است. آنان چون به عیسی علیه السلام وجه الوهی می‌دهند کلامی که به ایشان منسوب است را کلام خدا (پسر خدا) قلمداد کرده و متن مربوط به وی در انجیل را به نوعی ماورایی می‌دانند. احکام شرعی چندانی در کل عهد جدید وجود ندارد پس انجیل چندان بیان کننده شریعت آیین مسیحیت نمی‌باشد.

ج- تصور مسلمانان از قرآن

قرآن به عنوان یک کتاب مقدس، نزد پیروانش از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. در دیدگاه مسلمانان قرآن تنها یک کتاب اعتقادی نیست بلکه به عنوان کلام حقیقی خداوند و کتابی آسمانی، بارقه‌ای از منبع اصلی حقیقت، نعمتی پرخیز و برکتی الهی و قانون اساسی جامعه اسلامی می‌باشد. مسلمانان برای نگهداری، خواندن و حفظ قرآن، اثر ماورایی قائلند.

